

A TERMELŐSZÖVETKEZETEK EGYESÜLÉSI TÖREKVÉSEI

MAYERNE DR. BORS JÚLIA*

A magyar közgazdasági irodalomban az 1960-as években jelentek meg olyan művek — különösen a gazdasági mechanizmus reformjának bevezetése után —, amelyeknek szerzői tanulmányozni kezdték a termelőszövetkezeti gazdaságok optimális nagyságának problémáját.

Napjainkban pedig egymást követik a termelőszövetkezeti egyesülések; vagyis napirendre került a termelés centralizációja a mezőgazdaságban. Az ipari termelési eszközök beáramlása a mezőgazdaságba, a nagy teljesítményű gépi eszközök, az új növényfajták, a vegyszerek széles körű alkalmazásával, a területi és szellemi koncentráció megvalósításával a mezőgazdaság a termelésfejlesztés nagy lehetőségeit, tartalékait tárja fel. Elősegíti a hatékonyság fokozottabb emelését, amely népgazdasági, szövetkezeti érdek, és egyben a tagok egyéni érdeke is.

A szocialista mezőgazdaság termelőerői növekedésének és minőségi fejlődésének következménye ez a folyamat. A 60-as évek elejétől, a mezőgazdaság szocialista átszervezésétől kezdve ha nem is egyenletes, de lényegében folyamatosan felfelé ívelő volt a fejlődés a termelőszövetkezetek életében. A termelőerők mai színvonalának már a nagyobb termelési egységek, gazdaságok felelnek meg. Arra a kérdésre, hogy mekkora az optimális gazdaság-nagyság, sok tényező együttes hatását ismerve is igen nehéz lenne számszerű választ adni. Lenin, amikor tőkés viszonyok között vizsgálta a kis és nagy gazdaságok kialakulásának elméleti problémáit, azt írta: „Erre a kérdésre sem általános elméleti megfontolások, sem példák nem adhatnak választ. Arról van szó, hogy a technika konkrétan milyen fejlett a földművelés adott viszonyai között, és a gazdaság egy bizonyos rendszere szempontjából szükséges tőke konkrétan milyen nagy. Elméletileg bármilyen nagyságú földbe, bármilyen nagyságú, bármilyen tőkebefektetés elképzelhető, de magától értetődik, hogy ez függ a meglevő gazdasági, technikai, kulturális stb. viszonyoktól és a dolog veleje éppen az, hogy milyen viszonyok vannak valamely adott időpontban, valamely adott országban.” (Lenin: Az agrárkérdésről II. 265. o. Szikra 1950.)

Nálunk szocialista jellegű termelési viszonyok vannak, és rohamosan fejlődnek a termelőerők. Népgazdaságunk fokozódó igényeit csak a magas technikai fejlettségű nagyüzemek elégíthetik ki. A szocializmus felépítésében gazdaságpolitikánk hosszú távon számol a termelőszövetkezetekkel. A termelési eredmények további növelése, a gazdálkodás hatékonyságának fokozása, az életszínvonal növelésének biztosítása megkövetelik az erők koncentrálását. Hazánk mezőgazdaságában ma a termelő-

*Állattenyésztési Kar
Marxizmus—leninizmus Tanszék

szövetkezetek egyesülése általános folyamattá vált. Pontosan 30 évvel ezelőtt a földosztás tavaszán 1945-ben ott állott a parasztság a kiosztott földön szerszámok, gépek, igavonó állatok nélkül. Kemény munkával, mérhetetlen élniakarással művelték meg földjüket a volt nincstelenek. Őszi vetések nem voltak. Tavasszal pótolták a vetést, tavaszi árpát, burgonyát, kukoricát vetettek — eke után. Ha volt egy ló, az húzta az ekét és az eke által húzott barázdába kosárból, zsákból kézzel vetették az árpát, kukoricát.

Már a felszabadulás előtt a magyar mezőgazdaság elmaradottságának egyik fontos mutatója volt, hogy gépi vonóerővel alig rendelkezett. 1935-ben például mintegy 7000 traktor dolgozott hazánkban és teljesítményük az összes vonóerőnek alig 10%-át tette ki. A földművelés egyik legfontosabb szerszámának, az ekének mindössze 1%-a volt csak traktorvontatású. Még ennek a csekély gépállománynak is jelentős része a háború alatt elpusztult. 30 évvel ezelőtt — figyelembe véve a háborús károkat, a termelőeszközök nagyon alacsony színvonalát és szétforgácsoltságát — a dolgozó parasztság a mélypontról indult. A felszabadulás előtti állapotokhoz képest mezőgazdasági gépállományunk nagymértékben növekedett. Különösen a mezőgazdaság szocialista átszervezése után gyorsult meg a gépesítés üteme. Ez érthető, hiszen a gépeket elsősorban a nagyüzemek tudják gazdaságosan üzemeltetni.

1973. december 31-én a magyar mezőgazdaságban 63 527 db traktor volt, ebből 50 814 a mezőgazdasági termelőszövetkezetek tulajdonában. 36 613 traktoreke volt a mezőgazdaságban, ebből 30 684 a tsz-ek tulajdonában. Ezen kívül 29 féle fontosabb munkagépet sorol fel az 1974-es Mezőgazdasági statisztikai évkönyv, közöttük 13 583 arató-cséplőgépet, amelyről 30 évvel ezelőtt még nem is hallott a magyar paraszt. Nemcsak a gabonakombájn az egyedüli gép, amely a korábbi évtizedekben ismeretlen volt falvainkban. A különböző négyzetbevető gépeket, a függesztett kultivátorokat, a traktoros fűkaszákat, a különböző rakodógépeket, a traktor vontatta műtrágyaszórókat, a silózó kombájnokat, a kukoricacsótörőket sem igen ismerték — most pedig már több tízezer van belőlük. A számokat csak példaként említem, mert úgy tekintem, hogy a termelőerők legfontosabb, egyszersmind legdinamikusabb eleme a szűkebb értelemben vett munkaeszköz. Az elmúlt évtizedek, különösen a legutóbbi, a tudományos-technikai forradalom kibontakozása ezen a területen hozta az egyik legnagyobb fejlődést. Ezeknek a változásai idézik elő végeredményben a már területeken bekövetkező változásokat is. A korunkban kibontakozó tudományos-technikai forradalom átalakítja a termelőerők anyagi elemeit. A mezőgazdasági termelés fontos eszköze világszerte a vegyszerek alkalmazása. Akárcsak a gépgyártás, a műtrágyagyártás is tovább fejlődik, tökéletesedik. A kémia az alapja a hathatós növényvédelemnek is. Mind a műtrágya gazdaságos használatát, mind a vegyszeres gyomirtást elsősorban a nagyüzemekben tudják megvalósítani. Hozzájárul a növénytermesztés összhozamának növeléséhez az öntözés is. Az öntözés és a vízgazdálkodás is jobban megvalósítható nagyüzemekben. Erőteljesen folyik az állattenyésztés gépesítése is. Ez természetes, mivel a gépek segítségével megsokszorozhatjuk az állatgondozók teljesítményét. A termelőszövetkezetek egyesülését indokolja, hogy a nagyobb területtel rendelkező gazdaságok jobban alkalmazhatják a magas szintű gépesítést. Csak nagyüzemekben lehet az új eljárásokat megfelelő módon alkalmazni, ez vonatkozik a növénytermesztésre, állattenyésztésre és a kiegészítő üzemágakra is. Az egyesülés eredményeként bekövetkező területkoncentráció jobb és hatékonyabb eszközkizsákmányt biztosít. Nagy előnyei vannak a tsz egyesülésnek a beruházások helyes arányainak kialakításánál, a felesleges beruházások elkerülésénél, valamint a szakosodásnál. A mezőgazdaságban a továbbfejlődés a mai korban csak megfelelő nagyüzemi keretek között lehetséges. A korunkban kibon-

takozó tudományos-technikai forradalom ugyanis nemcsak a termelőerők anyagi elemeit alakítja át, hanem kihat a munkaerőre, a munkára, a munkamegosztásra, a tulajdonviszonyok fejlődésére és az egész társadalom életére. A tsz egyesülések megvalósulását a jelenlegi szakaszban több tényező teszi indokolttá. A népgazdasági, üzemi és egyéni érdek magasabb szinten történő kielégítése.

Az egyesült termelőszövetkezetekben mind több lesz az oszthatatlan tulajdon, a közösségi tulajdon. Ha úgy tekintjük, hogy a tulajdon az a közgazdasági kategória, amely tartalmában az emberek által a társadalomban megvalósított elszámítást jelenti, akkor nyilvánvaló, hogy az egyesített termelőszövetkezetek tulajdonviszonyai mind a tsz-ek vagyona feletti rendelkezés, mind a velük való gazdálkodás, mind a termelt termékek felhasználását, a jövedelem elfogyasztását vagy felhalmozását illetően minden eddigi csoporttulajdonhoz viszonyítva közelebb állnak az össznépi tulajdonhoz.

Tanulmányoztam különböző gazdasági helyzetben levő termelőszövetkezetek egyesülésének előkészítését, folyamatát.

Három, számomra jellegzetesnek tűnő típust emelek ki példaként, annak tudatában, hogy igen sok indítéka lehet az egyesülésnek, és szinte minden egyes esetben vannak, minden más esettől eltérő vonások az egyesülés körülményeiben.

Az egyik típus, amikor két külön-külön is életképes, jól gazdálkodó tsz egyesül, az erők koncentrálásának, a még jövedelmezőbb gazdálkodásnak az érdekében. Ennek esettanulmányai a hódmezővásárhelyi tsz egyesülések, a „Rákóczi” és az „Előre” tsz egyesülése, valamint a „Marx” és a „Bem” tsz egyesülése.

A másik típus amikor egy krónikusan rosszul gazdálkodó, sorozatosan szanált termelőszövetkezetet egy 25 éve eredményesen működő tsz-hez csatolnak. Erre példa a Kapos Koppányvölgyi termelőszövetkezetek területéről a belecskai „Szabadság” tsz egyesülése. Olyannyira rosszul zárta a miszlai tsz az éveit, hogy a Kapos Koppányvölgye Területi Szövetséghez tartozó 34 tsz közül csak Miszla volt veszteséges 1973-ban.

A mellékelt kimutatás jelzi a két egyesülő tsz közötti különbséget.

Gazdálkodás összefoglaló eredményei

	Egy ha termőter.-re jutó			Bérköltség	Szöv. bruttó jöv.	Nyereség (nettó)
	Halmozott term.	Halmozatlan érték	Összes költség			
Belecska	13 382	12 393	10 188	2 279	5 649	3 370
Miszla	6 335	5 555	6 420	1 510	— 739	—
<i>Egyesülés előtt, ha átlagot számítanak, ennyit ront Miszla a belecskai átlagon</i>						
Együtt	9 858	8 974	8 304	1 895	2 450	

Állóeszköz- és forgóeszköz-ellátottság

	Egy ha termőterületre jutó			Készlet érték	Össz. eszk. érték	100 Fr á-re jutó készl. érték
	Állóeszk. brtó ért.	Állóeszk. nettó ért.	Gépi berend. nettó ért.			
Belecska	23 339	9 711	2 366	11 145	34 484	47,7
Miszla	9 369	3 412	1 506	2 591	11 960	27,6
Együtt	16 354	6 561	1 936	6 868	23 222	37,6

Harmadik típus, amikor megközelítően azonos minőségű földeken nagyjából egyenlő lehetőségekkel gazdálkodik a két termelőszövetkezet, de az ütemingadozás közöttük meglehetősen eltérő. Ez a tagok jövedelemkülönbségét eredményezi, feszültség keletkezik az egy községben lakó, két tsz-ben dolgozó emberek között. Jól fel-fogott érdekből egyesül a két tsz, és átgondolt vezetéssel megkísérli felszámolni az egyenlőtlenséget. Erre példa a Békés megyei Nagyszénás községben a „Dózsa” és a „Lenin” tsz-ek egyesülése.

A tsz-ek anyagi helyzetét érzékelteti az alábbi kimutatás:

Megnevezés	Dózsa Tsz	Lenin Tsz	Egyesülés után várható
Összes terület, ha	4 105	4 728	8 832
Taglétszám, fő	916	937	1 853
Szántó	3 762	3 976	7 738
Dolgozó tag, dolg. nyugdíjassal	451	546	997
Közös vagyon, ezer Ft	54 876	99 321	200 000
Btító jövedelem, ezer Ft	14 543	26 240	50 000
1974. évi tervezett btító jöv.	16 881	27 722	—
Ebből —fejlesztési alap	3 578	8 035	15 000
— részesedési alap	10 000	15 744	28—30 000
Árbevétel 1973., ezer Ft	54 204	128 123	—
Árbevétel ter. 1974., ezer Ft	79 194	131 000	220 000

Bármely említett vagy nem említett aktuális megfontolásból egyesülnek jelenleg a termelőszövetkezetek, egyesülésük része annak az általános fejlődésnek, amely a mezőgazdaságban bekövetkezett a termelőerők ugrásszerű fejlődése következtében. Korunkban a mezőgazdaság fejlődésének dinamikája a tudományos és technikai fejlődés eredményeinek gyakorlati alkalmazásával megváltoztatta a termelési eljárások egész sorát, miközben jelentősen megnövelte az egységnyi területen előállítható termékhozamot. Ezzel egyidejűleg növekszik a munka termelékenysége. A jövő perspektívája a biológia, a technika és a kémia tudományos eredményeinek egyre szélesebb körű alkalmazása a mezőgazdasági termelésben. Mindezek eredményesen csak a nagyüzemekben alkalmazhatók. Ezért is úgy tekinthető, hogy a tsz-egyesülések nagy lépést jelentenek az iparszerű mezőgazdaság felé vezető úton.

IRODALOM

1. *Lenin*; Az agrárkérdésről. Szikra, 1950.
2. *Dr. Nagy Sándor*; A termelőszövetkezeti gazdaságok ésszerű nagysága. Kossuth, Bp., 1967.
3. A nagyszénási „Dózsa”—„Lenin” Mgtsz-ek egyesülését előkészítő Bizottság 1974. június 10-i jelentése.
4. A Kapos—Koppányvölgyi tsz-ek Területi Szövetségének (Tamási) 1974. márc. 20-i jelentése a területéhez tartozó tsz-ek gazdálkodásának helyzetéről.
5. A Politikai előkészítő Munkabizottság felmérése a hódmezővásárhelyi egyesítendő tsz-ek helyzetéről.
1974. szept. 2. A bizottság tagja: Ágoston János, Bese Ernő, Molnár László.
6. Tájékoztató a Bem—Marx Termelőszövetkezetek egyesülését tartalmazó tanulmányi tervről.
1975. január 23.

STRIVINGS TOWARDS THE AMALGAMATION OF FARMING COOPERATIVES

J. Bors

A frequent question nowadays is the centralization of production in agriculture. Agriculture is exploiting great possibilities of developing production by means of the influx of industrial production methods, high-performance mechanical implements, new plant varieties, the widespread use of chemicals, new technologies, up-to-date operations and work organization, and regional and rational concentration. These promote the continued increase of efficiency, which is in the interest of the national economy, the cooperative and at the same time the individuals.

DIE VEREINIGUNGSBESTREBUNGEN DER PRODUKTIONSGENOSSENSCHAFTEN

J. Bors

In unseren Tagen ist die Zentralisation der landwirtschaftlichen Produktion an die Tagesordnung gerückt. Das Einströmen der Industriellen Produktionsmittel in die Landwirtschaft, die weite Verbreitung der hochleistungsfähigen maschinellen Geräte, der neuen Pflanzenarten und der Chemikalien, die Anwendung der modernen Technologien, Betriebs- und Arbeitsorganisation, die Verwirklichung der territorialen und geistigen Konzentration sind Faktoren, mit denen die Landwirtschaft die grossen Möglichkeiten, die Reserven der Ernteverbesserung erschliesst. Sie fördert die gesteigerte Hebung der Effektivität, die das Interesse sowohl der Volkswirtschaft als auch der Genossenschaften, aber auch das individuelle Interesse der Mitglieder darstellt.

СТРЕМЛЕНИЕ К ОБЪЕДИНЕНИЮ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВОВ

Ю. Борш

В наш век на повестке дня стоит централизация производства в сельском хозяйстве. Внедрение в сельское хозяйство промышленных средств производства, широкое распространение высокопроизводительных машин, новых сортов растений, широкое применение ядохимикатов, внедрение новых технологий, современной организации труда при территориальной концентрации и концентрации высокопроизводительного труда открывают большие возможности повышения урожая, ресурсов сельского хозяйства, способствуют повышению роста эффективности сельскохозяйственного производства, что является целью как всего народного хозяйства, так и самого кооператива в целом и одновременно его членов.